

Universitätsbibliothek Paderborn

Venerabilis Patris Thomæ à Jesu ... Opera Omnia

Homini Religioso Et Apostolico Tam Qvo Ad Vitæ Activæ, Qvam Contemplativæ functiones utilissima, Duobus Tomis Comprehensa. In Qvibvs Singvlari Pietate, Varia Ervditione Clariori Et Breviori Stylo Continentvr Et Explicantvr ...

Tomás <de Jesus>

Coloniæ Agrippinæ, 1684

Pars III. De Confessione fidei externa proprio sanguine testificata. Vbi dubia aliqua de Martyrio expediuntur.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38601

sequuntur aliqui recentiores Dominicum Banez.

Mihi verò in hac re distinguendum videtur: Nam vel signa illa infidelium ita sunt instituta, ut ferè ex natura sua dicant ordinem ad aliquam sectam (ut verbi gratia imago Mahumeti, vel idolum Martis, aut Jovis,) quæ tantum representant rem, cujus sunt imagines, & nihil aliud præ se ferunt, quam falsum illorum Deorum cultum. Ex tunc non dubium, quin hujusmodi imagines, qui in capite vel in pectore, aut alia in parte honoris gratia gestaret, peccaret contra præceptum confessionis fidei, cum apertè ipso facto personis live falsis diis illo simulacro representatis honorem exterius deferret, quamvis mente & animo alienus esset ab earum personarum cultu.

Vel signa illa, etiam si ab infidelibus sint instituta in ordine ad cultum, & professionem suæ sectæ, sunt aliæ ex natura sua indifferentia ad alios etiam usus honestos, ut sunt vestes, quæ etsi propriæ sint alicujus sectæ, tamen primus earum usus & finis est regere corpus, usibusque humanis in hac parte inservire, quamvis per accidens ex institutione talis nationis signa sint talis sectæ: & tunc posset licitè quis similibus vestibus, aliisque signis indifferentibus uti, licet infideles possint interpretari illas vestes gerentem, aut similibus signis utentem esse suæ sectæ professorem. Nam hoc potius ex eorum deceptione (quam ego non teneo vitare) sequitur, quàm ex meo facto, quia ego utor re per se indifferenti, meisque usibus deservienti. Ex qua resolutione multorum casuum decisio ad hanc materiam spectantium elici potest.

In primis sequitur posse Catholicum inter hæreticos conversantem (si sine scandalo proprio, vel aliorum id fieri potest) metu mortis adire templa hæreticorum, eorum interesse conventibus, atque concionibus, quia id natura sua indifferens est: nam multis de causis potest quis hæreticorum templa ingredi, & conventibus atque concionibus eorum interesse: nempe ut facilius, validius &

commodius eorum confuter errores, vel ex alijs justis occasionibus (nisi ex accidenti id fiat cum aliorum scandalo) imò, ut auctor est Azor, ut supra Dub. 5. posset id etiam facere, ut obediat Principi etiam si hæreticus sit, cum timet honoris, rei familiaris, aut vitæ amissionem. Nam in eo solum obedientiæ officium suo Principi præstat; maxime si publicè inter Fideles asseveret se id solum efficere, ut suo Principi pateat, non autem, ut sectam hæreticam profiteatur: ea enim publica attestatio Catholicorum offensionem, & periculo consultit, & iniquam Principis vexationem jure declinat. An vero hæc sententia in praxi sit tuta, aliorum judicio relinquo.

Secundo licet inferre, non peccare servum Christianum captivum apud paganos, si coram domino suo in idolorum templo genua flectat, incurvatusque ante eum persistat, quis tum servus tantummodo suo officio & munere fungitur: Quemadmodum ancilla Christiana caudata dominæ suæ gestare solita, tura conscientia una cum dominâ templum ingreditur, & genua flectente dominâ coram idolis, ipsa quoque se prosternit, non ut illis honorem deferat, sed ut reverentiæ debitæ dominæ suæ satisfaciatur.

Tertio infertur, posse Catholicum jubente Principe infideli, Christianos omnes in sua ditione existentes gestare signum aliquod, quo ab hæreticis distinguantur, illud licere non gestare, si periculum mortis vel rei familiaris immineat. Ita communiter omnes ferè moderni asserunt contra Cajetanum, 2. 2. q. 3. art. 2. quia lex illa non obligat cum tanto periculo, ac ex consequenti: si Turcarum Imperator præcipiat, solos verbi gratia Mahometanos tale gestare signum, vel vestem, ut Christiani non gestantes cognoscantur, ac morte afficiantur, possent etiam ipsi Christiani tali signo uti, dummodo non sit sectæ expressæ protestativum, in sensu superius explanato.

DE PROCURANDA CONVERSIONE OMNIUM GENTIUM.

LIBRI V

PARS III.

*De Confessione fidei externa proprio sanguine testificata.
Vbi dubia aliqua de Martyrio expediuntur.*

DVBIVM I.

Quid sit Martyrium, & quæ ejus conditiones?

ET si Martyrium, si attendamus vim Græci vocabuli, idem sit quod testimonium; & Martyr idem quod testis, usû tamen loquendi in Ec-

clesia recepto, Martyrium non est qualecunque testimonium, sed Christianæ veritatis, & justitiæ. Acque hinc definitur *Martyrium est morte ipsa pro DEO obita in testificationem, seu confessionem constantem Christianæ fidei veritati, vel in seipsa, vel in aliquo pio opere relucens.* Ita D. Tho. 2. 2. q. 124. art. 1.

Ut autem hujusmodi mors sit verè Martyrium, quatuor conditiones requiruntur, quæ omnium quid

nes ferè colliguntur ex propofita definitione. Prima conditio, ut re ipsa feparatio animæ & corporis fequatur, ficut ex communi doctrina docet D. Thom. ubi fupra art. 4. Unde fi quis circa realem mortem ipsam gravia tormenta patiat, hujusmodi tolerantia non propriè, fed per quandam fimilitudinem Martyrium dici poterit, ut ibi ait D. Thom. ad primum: quo fenfu interpretatur illud dictum Hieronymi five Sophronij in *Serm. de Affumpt. B. MARIE*, rectè dixerim, quod DEI genitrix virgo Martyr fuit, licet in pace vitam finierit. Neque obftat illud Domini ad Jacobum & Joannem (qui Martyrium re ipsa non fuit perpeffus) *Calicem quem dem meum bibetis*. Nam Joannes etiam nihilominus calicem bibit, eo ipfo quod promptiffima voluntate mortem fibi imminenter acceptavit, quamvis re ipsa illa in tormentis non fuerit fubfecuta, neque ideo Martyr adeò propriè fuerit.

Ob hanc etiam caufam lato modo habentur pro Martyribus, qui poft perpeffa Martyrij tormenta diutius vivunt in exilio. D. Tho. d. art. quarto. Nam, ut rectè Cyprianus, in *Dei fervis apud quos cogitur, & Martyrium mente concipitur, animus ad bonum deditus Deo iudice coronatur: Aliud enim est Martyrio animum deesse, aliud animo defuisse Martyrium*.

Idem docet ubique Cyprianus, Martyrum eximius laudator, & Ifidor. lib. 1. *Sent. cap. 23*. Martyris nomen non tantum illis tribuit, qui extremam mortem pro Christo paffi funt, fed etiam illis, qui à confessione nominis Christi nulla tormentorum atrocitate abduci poterunt. Tertullianus autem hos defignatos Martyres appellat, illos verò abfolutè Martyres.

Secunda conditio. Ut mors fequuta non fit contra voluntatem patientis: non tamen requiritur, ut fit expreffè, & acta voluntaria, ficut patet in Innocentibus, qui fine hujusmodi voluntate verum Martyrium funt confequti, ut communis tenet Doctorum fententia, & conftat ex traditione, & fenfu Ecclefie celebrantis feftum eorum tanquam verè Martyrum.

Ex quo etiam factò licet colligere nullum infantem ratione infantæ esse Martyrij incapacem: nam fi pro Christo interficiatur, eadem est caufa in illis, ac in Innocentibus. Nec valet fi dicas fuiffe speciale privilegium in Innocentibus; quia fi tale interfuit privilegium, certum est illud non fuiffe factum perfonis, fed caufe: hoc est quia mortui funt pro Christo, ut optimè Cyprianus *Sermone de Stella & Magis: fufficit caufa teftimonio, licet nondum eloquio diftinguatur*. Et Leo Papa, ut diceretur nullum hominem incapacem esse *divini Sacramenti*.

Imò & Richard. in 4. *diff. 4. art. 2. q. 2*, extendit ad illos infantes, qui in utero materno fimul cum matribus occifi funt: quam fententiam fequitur Pater Sa in *Summa verb. Martyrium*. Ita tamen cenfe limitandam, fi Tyrannus etiam intendat occidere foetum in odium fidei.

Multò magis erunt cenfendi Martyres illi, qui degentes inter infideles, vel hæreticos, parati funt ad fubennendum Martyrium propter Catholicæ fidei confessionem, fi aliquando ipsis repente mors in odium fidei inferatur, etiam fi ipsi antea nefciverint, nec fe ad illud mortis genus præparaverint, nec quicquam de illo in particulari cogitaverint, nec denique ante dvertere potuerint fe mori pro Christo. Nam fufficit voluntas five defiderium præcedens moriendi pro Christo, cujus virtute mors illata in odium Christi etiam illo dormiente est voluntaria.

Tertia conditio. Ut mors non obeatur, quali

Th. m. à Jefu Oper. Tom. I

ex confequenti, ut fit, quando quis intendit aliquid aliud, & præter ejus intentionem etiam implicitam fequitur: & ob defectum hujus conditionis mors militum in bello etiam fi propter fidei defenfionem occumbant, minimè est Martyrium, quia potius quærunter inferre, quàm fufferre necem.

Quarta conditio. Ut mors fubeatur propter juftam caufam, id est, ob fidei defenfionem, vel in fe, vel ut relucet in opere pio virtutis. Quare illi foli funt veri Martyres, qui propter fidei confessionem, & actum Religionis ejusdem tormenta patiuntur. Per actum Religionis intelliguntur omnes virtutes Christianæ, orationes, jejunia, eleemofynæ, facramento cum adminiftratio, & participatio, prædicatio, & auditus prædicationis verbi Dei, celebratio, & auditio sanctæ Miffæ, & virtutes aliæ: leguntur enim in hiftoriis Sanctorum Martyrum variæ caufe Martyrij. Deinde notum est sanctum Joannem Baptiftam ob repræhenfionem Herodis, & multas virgines ob virginitatis custodiam Martyrij palmas fuiffe confequtas. Ita D. Thom. d. q. 124. art. 5. & in Epiftolam ad Rom. cap. 8. *litt. feptima*.

Huc pertinet illud vulgatum D. Auguft. *Concione 2. in Pfal. 34. Martyrem facit caufa non pœna*. Et colligit ex illo *Math. 5. Beati qui perfecutionem patiuntur propter juftitiam*. Ex quibus etiam fequitur Martyres non effe eos, qui ob hærefim, aut Ichifma ab Ecclefia Catholica juftis pœnis afficiuntur. Nec pro Martyribus habendi hæretici, aut Ichifmatici etiam ab infidelibus propter nomen Christianum occifi, quia funt extra gremium Ecclefie, ut luculenter docet Cyprian. *Epift. 73. ad Jubaian. & de oratione Dominica & unitate Ecclefie: Cum Deo (inquit) manere non poffunt, qui effe in Ecclefia Dei ut animes noluerunt, ardeant licet flammis, vel ignibus traditi, &c.* Plura hujus, & aliorum S. Patrum teftimonia in hanc fententiam habet Baronius in *Prolegomenis ad Martyrolog. Roman. c. 10*.

Denique à martyrij palma rejiciendi funt, qui non zelo fidei Christianæ, fed ad purganda fua flagitia vitam finierunt, neque illi, qui intrepidè fanguinem fuderunt, opinionem vulgi feqtantes, ut eorum reliquiæ à Christianis venerarentur. Docet Hieron. *Comment. in Epift. ad Galat. lib. 3. cap. 5*.

Prædicis igitur conditionibus concurrentibus mors pro jufta caufa obita Martyrium reputatur: nec est femper neceffarium, ut mors fit ab alio illata: nam quædam fuerunt etiam sanctæ Martyres, quæ ex peculiari Dei inftinctu fibi ipsis mortem concurrentibus prædicis conditionibus intulerunt, ut patet ex Aug. *lib. primo de Civit. Dei cap. 26. ubi ait, eatum sanctarum Martyria in Catholica Ecclefia veneratione celeberrima frequentari*. Idem docet S. Ambr. *l. 3. de virginibus*, ad Marcellinam forem, de Pelag. & filiarum morte: Euseb. *Cæfarien. li. 8. Ecclef. Hiftor. de virginibus Antioch. & Sophronia, quæ fe occidit, ne vim à Maxentio pateretur*. Hieronym. *sup. Jon. exponens illud cap. primi. Tollite me & mifcite me in mare; fic inquit: Non est noftrom mortem arripere, fed illatam ab alijs libenter accipere: Unde in perfecutionibus non licet propria perire manu absque eo ubi castitas periculatur, fed percipienti colla fubmittere*. Ita Hieron. Id tamen nulla ratione ordinariè licet, nifi divinitus fuiffent juftæ, ut optimè profequitur D. Auguft. ubi fupra. *Quid fi hoc fecerunt (inquit) non humanitus decepra, fed divinitus jufta, ficut de Sampfone. Cum autem DEUS jubet, feque jubere fine ullis ambagibus intimat, qui obedientiam in crimen vocet? Quis obfe-*

obsequium pietatis accuset: Haecenus August. tam-
simè tamen credendum esse hanc inspirationi.

D V B I V M II.

Quando currat obligatio subeundi Martyrium?

PRimo omnes Christiani obligantur ex præcep-
to divino ad Martyrium, saltem in præpara-
tione animi, quia omnes potius debent: velle mor-
tem sustinere, quam negare, aut deserere fidem
Catholicam, aut aliàs peccare mortaliter.

Secundo obligantur sub præcepto omnes
Christiani ad perseverandum Martyrii acti,
quando currat præceptum tuendæ, aut confitendæ
fidei, ut patet ex illo Rom. 10. *Corde creditur ad jus-
ticiam, ore autem confessio fit ad salutem:* docet D.
Tho. d. q. 124. art. 3. ad primum.

Rom. 10.

D V B I V M III.

An Martyrium aliquando cadat sub consilio?

Martyrium aliquando esse opus consilij, si fiat
cum debitis circumstantijs, docuit expresse
D. Tho. 2. 2. q. 124. art. 4. Pro ejus tamen senten-
tiæ majori claritate, sciendum, nemini absolute li-
ceat, sine aliqua rationabili causa, & DEO
grata, se offerre Martyrio. Ita D. Tho. ubi supra art.

2. Martyrium (inquit) oblatum debet tolerari patien-
ter, sed non debet dari, quia non debet dari occasio
agendi injuste. Unde D. Cyprianus fugit Marty-
rium, ut conitat ex lib. 1. Epist. & Athanas. ut patet
ex Homil. super Matth. cap. 10. & ex Apologia de su-
ga sua. Hinc eleganter Cyprianus Epist. 83. ait: *Do-
minus confiteri nos magis voluit, quam profiteri, quare
temeritate non caret temere procurare Martyrium.*
Hoc etiam pertinet quod scribit Navar. in *Ma-
nual. cap. 1. num. 14. Peccat mortaliter, qui DEUM
tentat, temere se Martyrio offerens, ipsosque infideles
irritans, & occasionem illis suggerens ad eum occiden-
dum, sine aliqua causa, qua vi præcepti, aut consilij ad
ipsum obliget & dirigat. Quare olim pro veris Mar-
tyribus habiti non sunt, qui non divini Spiritus
Impulso, sed temeritate quadam nulla à persecu-
tore facta interrogatione se sacros habere codi-
ces, quos non essent daturi, profiterentur. Baton.
Aanal. Tom. 2. anno Christi 302.*

D. Thom.
Cyprian.
Athanas.

Præterea non dubium, quin si temeritas absit,
quod Martyrium etiam de consilio cum debitis
circumstantijs pro DEI gloria susceptum sit opus
laudabile. Ita docet S. Tho. 2. 2. ut supra art. 3. ad
primum. Imò est praxis Ecclesiæ sanctæ multorum
Martyria colere, qui zelo fidei non citati, neque
interrogati ultro se Martyrio obtulerunt.

Non tamen caret difficultate has circumstantias
explicare, nempe quando Martyrium non urgen-
te præcepto aliquo laudabiliter suscipiatur, quan-
do verò temerè, Divus Thomas ubi supra expressè
docet Martyrium esse consilij Evangelici, cum ex
zelo fidei, & charitate fraterna sponte quis se of-
ferat Martyrio, ut multi Sancti fecerunt, non ta-
men explicat circumstantias quando Martyrium
propter gloriam Dei liberè, nemine impellente
susceptum, sit laudabile. Neminem legi hæcenus
expressè de hac re differentem.

D. Iudorus lib. primo Sent. cap. 23. præ alijs ele-

ganissimè explanat, quando Martyrium prudent-
ter sit declinandum, quando verò amplecten-
dum, his verbis: *Vir sanctus ultro se pro agone certam-
ini debet offerre justitia, sed tamen agonis fructum
videns uberrimum non debet declinare laboris pericu-
lum. Quod si major est labor, quam animarum lu-
crum, declinandus est labor, quem minimum comita-
tur augmentum. Utrumque enim fecit Apostolus, qui
& periculum se ultro dedit, ubi maximum animarum
lucrum vidit, & sapienter se periculo abstulit, in quo,
potiorem laborem, quam lucrum esse perspexit. Ultro
se Paulus apud Ephesum periculum obtulit, quia potius
periculum lucrum vidit. Damasci autem ideo periculum
subtraxit suspensum, quia nullam periculi ipsius arbitra-
tus est fructum. Discite quomodo ad Martyrium se offer-
rat quisque ultro, vel quomodo juxta sententiam Dei
cingatur ab altero, & quo non vult ipse ducatur.*

Nos verò majoris claritatis gratia duo ut ve-
rissima constituamus. Primum nulla ratione lice-
re Martyrium directè procurare, aut querere, hoc
est, nullus sine alia causa, quam sufferendi marty-
rium, etiam propter DEI gloriam debet se offerre
persecutorum gladii. Hoc est, quod voluit D.
Thomas, cum inquit, *Martyrium debet tolerari pa-
tienter, non tamen debet dari, quia non debet dari
occasio agendi injuste, idque sonant sententiæ
aliorum Patrum.*

Dices, non licet procurare directè Martyrium:
quia non licet desiderare, nec gaudere de illo.
Resp. quamvis non liceat directè Martyrium pro-
curare, licitum tamen est desiderio flagitare Mar-
tyrij, ut quam plurimorum Sanctorum mone-
mur exemplis. Ratio est, quia directè querere &
procurare Martyrium non potest fieri sine hoc,
quod alijs demus proximam occasionem injustæ
occisionis: cum verò desideramus vel complacem-
us in spe vel desiderio martyrij, desiderium
præcisè fertur tantum in opus bonum, & hone-
stum, quale est mori pro Christi fide, & ita appe-
timus passionem ex parte nostrâ, non verò actionem
ex parte tyrannorum. Hæc autem adinvicem licet
in se sint conjuncta, voluntate tamen & deside-
rio separati possunt, sicut etiam Dominus deside-
rio patendi ante ejus passionem ferebatur, ut ipse
ajebat, *Baptismo habeo baptizari, &c.* non tamen
desiderabat injustam Judæorum occisionem;
quia potest etiam quis desiderare injurias, & op-
probria ab hominibus illata, pro Christo pati sine
hoc, quod desiderio feratur, ut alijs peccent infe-
rendo ei injurias.

Secundum & tanquam certum constituimus,
licere indirectè ultro se offerre Martyrio, atque
hac ratione Martyrij partem querere. Exempli
causa: Aggreditur quis eorum Tyranno opus ali-
quod bonum, ad quod non tenetur sub præcepto,
cum sit tantum de consilio, ex quo opere præcise
sibi à Tyranno mortem inferendam, ut si ex præ-
dicatione Evangelica inter infideles (casu quo ipse
non attingatur ejusmodi prædicationi) vel ex
auditione, aut celebratione *Massæ* in terris hære-
ticorum, præcognoscat sibi imminere capitis pe-
riculum, tunc non dubium, quin liceat opus illud
bonum, quando ex illo sequitur aliqua utilitas
proximorum, etiam cum periculo vitæ perficere,
quia tunc iste non præbet occasionem proximam
injustæ occisionis, sed potius hoc sequitur ex ma-
litiâ infidelium, aut hæreticorum.

Oportebit tamen cum judicio considerare,
quando erit laudabile indirectè se offerre Marty-
rio, quando verò DEO acceptius Martyrij decli-
nate occasione: hoc enim pendet ex prudentia &
arbi-

arbitrio boni viri, qui expensis prudenter & mature, postquam DEUM assidue oraverit, omnibus circumstantiis, maxime utilitatis, quæ est rationem proprii sanguinis sequetur, an (inquam) major futura sit utilitas animarum, ut si probabiliter fructus aliquis tam pro adducendis infidelibus ad Christianam Religionem, quam confirmandis, & stabiliendis Catholicis in fidei confessione speretur. Et hoc est quod voluit D. Iulianus d. cap. 23. ubi supra: cujus verba si rectè considerentur duo aptissime explicant. Primum, quando ultra se

quis debeat offerre labori: non enim dixit martyrio (hoc enim directè non licet) sed labori, id est operi alicui bono cum labore conjuncto, ad quod sequatur martyrium. Secundum, quando declinandus sit ille labor, qui ansam præbet martyrio, quando verò sit amplectendus; licet Scholiastes ibi non fuerit assecutus mentem Iuliani. Hæc sub iudicio doctiorum.

DE PROCURANDA CONVERSIONE OMNIUM GENTIUM.

LIBRUM PARS IV.

De Communicatione in genere cum Infidelibus.

DUBIUM I.

An, & quatenus liceat communicare cum Infidelibus tam in conversatione, quam in alijs?

Infideles alij numquam in Ecclesiæ gremio fuerunt, ut Gentiles, & Judæi: Alij fuerunt aliquando in ea, & in illos habet quoddam jus Ecclesiæ ratione baptismalis characteris, ut hæretici & schismatici. Præterea communicatio, aut contingere potest in actionibus non spectantibus propriè ad infidelitatem, ut in politica conversatione, & convictu &c. aut est in ipsius actionibus infidelitatis, quæ spectant ad cultum superstitiosum, idque vel directè, ut simul cum infidelibus sacrificando idolis; aut indirectè aliquo modo, ut suppeditando infidelibus materiam ad cultum superstitiosum.

Conclusio prima. Nullatenus licet cum infidelibus communicare in aliquo opere infidelitatis directè: nam omnia huiusmodi opera sunt per se mala.

Conclusio secunda. Certum est non licere extra casus necessitatis communicare ullo modo cum infidelibus hæreticis, apostatis, cum sint ab Ecclesiæ excommunicati: quod tantum intelligi debet, de hæreticis nominatim excommunicatis, juxta tenorem *Extrav. de*. Ad evitanda: de qua nos *infra lib. septimo* latius dicemus, agentes de communicatione cum hæreticis.

Conclusio tertia. Cum infidelibus alijs, qui nec sunt hæretici, nec apostatæ, licet possunt politicè communicare illi, qui sunt in fide solidi, quoniam tales infideles non sunt excommunicati ab Ecclesiæ, cum sint extra illam, & aliunde nullum tunc imminet periculum ex illorum conversatione. Qui autem infirmi sunt, non debent cum huiusmodi infidelibus communicare: nam exponerent se periculo, ut docet D. Thom. 2. 2. *quæst.* 10. *artic. 9.*

Thom. à Jesu Oper. Tom. 1.

Conclusio quarta. Licet Catholicis vendere infidelibus ea, quibus constat eos ab utroque ad superstitiosum cultum, iusta & rationabili causa, ut verbi gratia, vendendo Judæis agnum, instante festo Paschatis, aut idolum alicui gentili. Ita docet Gregor. de Val. *secunda secunda, quæst.* 10. *punct. quinto*, securus Sylvest. ver. *Infidelitas, quæst.* quarta. Ubi rectè distinguit de causa, qua inducitur quis, ut rem suppeditet infidelitatem vel illa est rationabilis propter necessitatem aliquam, & tunc licitum erit suppeditare quamcumque rem quocumque modo destinatam ad malum usum, quoniam non tenetur quis cum notabili detrimento suo, consilere spirituali indemnitate alterius, sed potest commoditatem suam spectando negligere lapsum alterius spirituales, quando non tenetur illum vitare. Si vero quis non habeat causam rationabilem suppeditandi, vel vendendi rem infideli, qua is est abusus, peccabit suppeditando, quoniam ex charitate tenetur quilibet quantum in se est impedire peccatum proximi, si hoc potest, absque notabili detrimento. Ita docent hi auctores, & existimant distinctionem hanc rationabilis, aut irrationabilis causæ pro regula habendam in huiusmodi, & similibus casibus, quando præbentur materiam peccandi sine intentione, ut possimus discernere quando sit peccatum ex parte nostra, & quando non. Cajetanus verò *Secunda secunda quæst.* 169. *artic. secundo ad quartum*, alia usus est distinctione. Aut enim, inquit, quæ venduntur paganis, per se ad superstitiosos eorum ritus, aut ceremonias spectant, ut idolum, vestis sacerdotalis, superstitiosa fana sive synagogæ superstitiosis usus destinata: aut sunt res mediæ, & indifferentes, ut sunt herba, flores, animalia, &c. Prioris generis res non licet vendere infidelibus: posterioris verò generis licet ex mente Cajet. vendi possunt. Hæc circa communicationem cum infidelibus in genere dicta sufficiunt; cetera, quæ peculiariter spectant ad communicationem tam cum hæreticis, schismaticis, Judæis, & Saracenis, quam cum Gentibus habendam suis proprijs locis latius prosequemur.

Interim tamen illud animadvertere oportet, ad